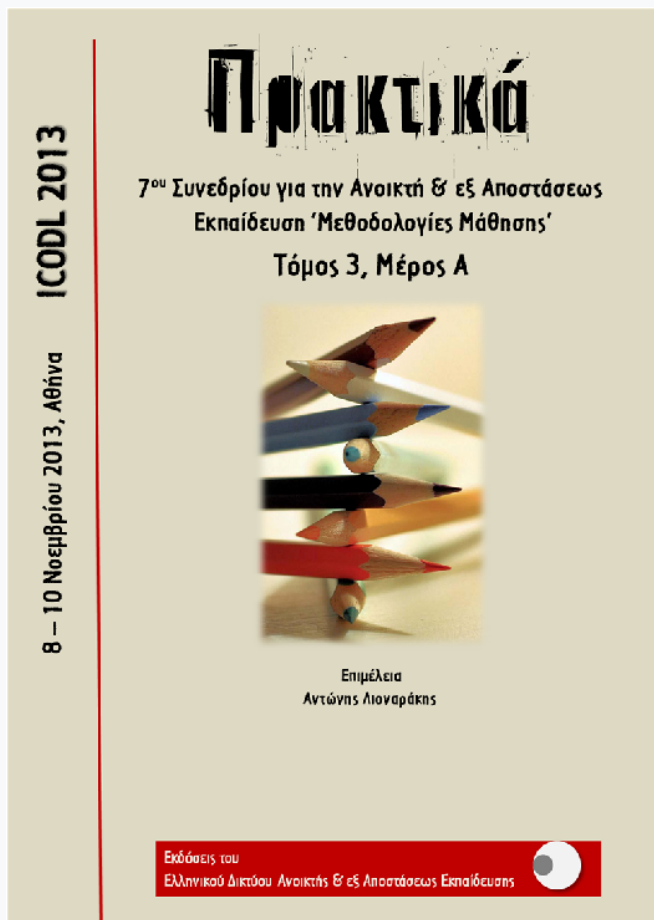

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 7, Αρ. 3Α (2013)

Μεθοδολογίες Μάθησης

Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ): Προτάσεις Εφαρμογής του Εργαστηρίου Εκπαιδευτικού Υλικού και Εκπαιδευτικής Έρευνας (ΕΕΥΕΜ)

Αδαμαντία Σπανακά, Αχιλλέας Καμέας

doi: [10.12681/icodl.609](https://doi.org/10.12681/icodl.609)

**Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ):
Προτάσεις Εφαρμογής του Εργαστηρίου Εκπαιδευτικού Υλικού και Εκπαιδευτικής
Έρευνας (ΕΕΥΕΜ)**

**Creating Learning Material in Hellenic Open University (HOU):
Suggestions for Implementations by e-CoMeT Laboratory, HOU**

Αδαμαντία Σπανακά
ΕΑΠ, Καθηγήτρια-Σύμβουλος
Επιστημονικός Συνεργάτης στο ΕΕΥΕΜ
madspa@otenet.gr

Αχιλλέας Καμέας
ΕΑΠ, Επίκουρος Καθηγητής
Διευθυντής ΕΕΥΕΜ
kameas@eap.gr

Abstract

In the context of actions by e-CoMeT Laboratory in Hellenic Open University, has been conducted a qualitative survey about assessment of the the developmental creation of learning material in Hellenic Open University (HOU). This paper presents the main results and conclusions of this survey, based to the data which have been collected through interviews by a team of people, that has designed and created an educational material for HOU.

Keywords: *instructional designers, quality survey, making distance learning material in HOU*

Περίληψη

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του ΕΕΥΕΜ διεξήχθη μία ποιοτική έρευνα με κύριο στόχο τη βελτιωτική αξιολόγηση της διαδικασίας δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Στο παρόν κείμενο θα παρουσιαστούν τα σημαντικότερα συμπεράσματα και οι κύριες προτάσεις εφαρμογής, όπως αναδείχθηκαν μέσα από τα δεδομένα της έρευνας που στηρίχθηκε σε συνεντεύξεις με τους συντελεστές δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού στο ΕΑΠ. Η έρευνα αυτή δε θα μπορούσε παρά να στηρίζεται βιβλιογραφικά σε προηγούμενες σχετικές έρευνες, παρόλο που ειδικά σε ό,τι αφορά τις ομάδες δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού, η βιβλιογραφία παρουσιάζει περιορισμένα δεδομένα και σχετικά ευρήματα.

Λέξεις-κλειδιά: *Συντελεστές δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού από απόσταση, ΕΑΠ*

Τοποθέτηση ερευνητικού προβλήματος

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να δημιουργηθεί με δύο τρόπους: είτε να επιλεγεί ένα ήδη έτοιμο εκπαιδευτικό υλικό από το εμπόριο ή από άλλα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, είτε να δημιουργηθεί εξ αρχής ένα εκπαιδευτικό υλικό με βάση συγκεκριμένες ανάγκες ενός εκπαιδευτικού Προγράμματος Σπουδών και στην περίπτωση του ΕΑΠ, μίας δεδομένης Θεματικής Ενότητας (Θ.Ε.).

Στην περίπτωση αυτή, συγκροτείται μία ομάδα δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού, την οποία στο ΕΑΠ αποτελούν:

- ο Συντονιστής της Θ.Ε.
- οι συγγραφείς
- ο Κριτικός Αναγνώστης (ΚΑ)
- ο ειδικός στη Μεθοδολογία της Εξ Αποστάσεως εκπαίδευσης (ΜΕΑ)
- ο γλωσσικός και ο καλλιτεχνικός επιμελητής.

Τη συγκεκριμένη ομάδα συντονίζει κι υποστηρίζει διοικητικά το Γραφείο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικού Υλικού (Γ.Α.Δ.Υ.) του ΕΑΠ, το οποίο εδρεύει στην Αθήνα, ενώ το Εργαστήριο Εκπαιδευτικού Υλικού και Εκπαιδευτικής Μεθοδολογίας (Ε.Ε.Υ.Ε.Μ.) που εδρεύει στην Πάτρα, υποστηρίζει στην εφαρμογή εκπαιδευτικών, μεθοδολογικών και τεχνολογικών καινοτομιών, με βάση την εκπαίδευση από απόσταση, αλλά και πιστοποιεί το εκάστοτε παραγόμενο εκπαιδευτικό υλικό μέσω του Τομέα Πιστοποίησης. Σε ποιο βαθμό όμως αλληλεπιδρούν αυτά τα εμπλεκόμενα μέλη και πώς διαμορφώνονται οι μεταξύ τους σχέσεις, άλλοτε διευκολύνοντας, κι άλλοτε δυσχεραίνοντας την επιτυχή, δηλαδή, ποιοτική ολοκλήρωση ενός εκπαιδευτικού υλικού που θα είναι κατάλληλο για διδασκαλία και μάθηση από απόσταση;

Σκοπός της έρευνας

Ενώ οι περισσότερες μελέτες (Fung, 2005· Λιοναράκης, 2001· Rowntree, 1998) εστιάζουν στα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού υλικού, στα μέσα μεταφοράς της πληροφορίας, στη διδακτική μεθοδολογία ή στην αξιολόγησή του, εντούτοις δε συμβαίνει το ίδιο με την έρευνα που επικεντρώνεται στους ίδιους τους συντελεστές δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε ένα Πανεπιστήμιο (Χαρτοφύλακα, 2011). Για παράδειγμα, το 1984 πρώτη η Riley εστίασε την έρευνά της στους συντελεστές δημιουργίας διδακτικού υλικού, για να ακολουθήσουν και άλλοι (Peters, 2001· Lockwood, 1998· Melton, 1997).

Ειδικότερα, σε να συνεκτικό αξιολογικό σύστημα όπου όλα τα μέλη της ομάδας δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού θα γνωρίζουν ποιες είναι οι πιθανές δυσκολίες και κυρίως, πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν, μπορεί να προσδιορίσει με ακρίβεια το είδος της βοήθειας που θα χρειαστεί το κάθε εμπλεκόμενο μέλος αυτής της διαδικασίας, προκειμένου να δημιουργηθεί συλλογικά ένα ποιοτικό εκπαιδευτικό υλικό κατάλληλο για εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Αυτός ήταν, επομένως, ο σκοπός της παρούσας έρευνας: τα συμπεράσματά της να συμβάλουν στην παροχή στοχευμένης και κατάλληλης βοήθειας στο κάθε μέλος της ομάδας δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού, είτε αυτό είναι έντυπο είτε εναλλακτικό.

Ερευνητικά ερωτήματα

Τα συγκεκριμένα ερωτήματα της αξιολογικής αυτής προσπάθειας με βάση τον κριτικό αναστοχασμό των συντελεστών προσδιορίστηκαν ως εξής:

- Πώς οι ίδιοι οι συντελεστές ορίζουν το ρόλο τους;
- Ποιες οι επιδράσεις που δέχθηκαν κι από ποιους /ή ποιες διαδικασίες για την εφαρμογή της εξ αποστάσεως προσέγγισης του υλικού και γενικότερα τη μεθοδολογία που ακολούθησαν κατά τη διαδικασία δημιουργίας του εκπαιδευτικού υλικού;
- Ποιες οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν;
- Ποιο το επίπεδο συνεργασίας κι ο βαθμός επικοινωνίας μεταξύ των συντελεστών;
- Πόσο “δεκτικοί” ήταν οι συντελεστές στην κριτική και το σχολιασμό του έργου τους και τι επηρέασε το βαθμό αυτής της “δεκτικότητας”;

Υλοποίηση έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο ΕΑΠ κι η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω συνεντεύξεων κατά το χρονικό διάστημα Ιουνίου 2012 έως και Αύγουστο 2012, προς τους εξής συντελεστές δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού στο συγκεκριμένο πανεπιστήμιο:

- Συντονιστές (4 άτομα)
- Συγγραφείς (8 άτομα)
- Κριτικούς αναγνώστες (ΚΑ) (5 άτομα)
- Ειδικούς στη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (ΜΕΑ) (4 άτομα)
- Εκπροσώπους του Γ.Α.Δ.Υ. (1 άτομο)
- Εκπροσώπους του Ε.Ε.Υ.Ε.Μ. και δη του Τομέα Πιστοποίησης (1 άτομο).

Τα ανοικτά ερωτήματα της ημιδομημένης συνέντευξης στηρίχθηκαν στις συμβάσεις του ΕΑΠ με τους συντελεστές δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού, αλλά και στις οδηγίες που τους δίνονται.

Επιπρόσθετα, στηρίχθηκαν στη σχετική βιβλιογραφία, η οποία είναι περιορισμένη. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς πως

Αποτελέσματα έρευνας

Οι Ρόλοι των συντελεστών μιας ομάδας δημιουργίας ΕΥ

Η πλειοψηφία των συγγραφέων που συμμετείχαν στην έρευνα τόνισε τη σημαντικότητα του ρόλου του **Κριτικού Αναγνώστη**.

- Ο ΚΑ παίζει πάρα πολύ σημαντικό ρόλο. Γιατί, δεν μπορείς να δεις κάποια πράγματα όταν το κάνεις ο ίδιος. Ένα δεύτερο μάτι, πολύ έμπειρο, που θα το πάρει και ζεστά, το θεωρούσα πολύ δύσκολη δουλειά. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο είχα σαφή κατεύθυνση από τον ΚΑ που με βοήθησε. Και με κάποιες παρεμβάσεις έξτρα το διαμορφώναμε και βγήκε πιστεύω καλό. Χωρίς τις παρεμβάσεις θα έβγαινε πολύ πλαδαρό κι έτσι όπως το πήγαινα στην αρχή θα ήταν αρκετά χειρότερο, και από επιστημονικής και από εκπαιδευτικής σκοπιάς (Σ2).

- - -

- Κομμάτια του ΚΑ, κάποιες παράγραφοι, μπήκαν αυτούσιες, γιατί ήταν πιο ειδικός σε μερικές ενότητες από μένα (Σ7).

Όσο για το πώς ο ίδιος ο ΚΑ ορίζει το ρόλο του, χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του ΚΑ1:

- Έχουμε την ευθύνη να μη βγουν λάθος πράγματα, δηλαδή, επιστημονικά, διδακτικά, θέματα αρτιότητας. Είναι το πρώτο φιλτράρισμα του υλικού αυτό που κάνουμε, για να μην περάσει κάτι εσφαλμένα.

Σημαντική κρίθηκε και η συμβολή του **ΜΕΑ**, καθώς με τα σχόλιά του μπορεί να διευκολύνει το συγγραφικό έργο ενός εξ αποστάσεως ΕΥ.

- Με διευκόλυναν τα σχόλια από τη ΜΕΑ π.χ. στις εκφράσεις, τα ρήματα. Το ότι μου έδινε συνώνυμα με διευκόλυνε (Σ1).

Οι ίδιοι οι ΜΕΑ θεωρούν ότι:

- Ο ρόλος του ΜΕΑ συνοψίζεται στο αν είναι το υλικό σωστό ή όχι με βάση το Έντυπο Ελέγχου (ΜΕΑ3).

Αναφορικά με το ρόλο του **Συντονιστή**, κρίθηκε επίσης σημαντικός από την πλειοψηφία των συγγραφέων, ωστόσο σύμφωνα με μία αναφορά που εμμέσως επιβεβαιώθηκε και από τις διατυπώσεις των υπολοίπων συγγραφέων, ουσιαστικά όλοι έκαναν το ρόλο του Συντονιστή.

- Προσπαθήσαμε να συντονιστούμε όλοι μεταξύ μας κάποια στιγμή, το οποίο δεν ήταν ακριβώς ο ρόλος μας. Επειδή δεν υπήρχε χρόνος για να το κάνει κάποιος

άλλος, και έπρεπε να δοθούν γρήγορες λύσεις. Δηλαδή, έγινε 99% λόγω χρόνου (Σ5).

Ένας εκ των Συντονιστών, ωστόσο, συνοψίζει το αντικείμενο του ρόλου του, αναφέροντας τα εξής:

- Ο ρόλος μου συνίσταται στο συντονισμό και τη συνεργασία μεταξύ της ομάδας έργου, ΜΕΑ, ΕΕΥΕΜ, ΚΑ, ΓΑΔΥ με στόχο τη βελτίωση της ύλης που δημιουργείται, τον συντονισμό της δουλειάς της ομάδας (για παράδειγμα με επι μέρους παραδόσεις, ή εντοπισμό προβληματικών σημείων και για τη δημιουργία λύσεων κοινά αποδεκτών, διαχείριση ερωτήσεων από συντελεστές, κτλ). Επίσης ενίοτε διαχείριση και επικοινωνία για διαδικαστικά ή γραφειοκρατικά θέματα, εντοπισμός προβληματικών σημείων και επικοινωνία με αντίστοιχο φορέα (ΓΑΔΥ, ΕΕΜΕΥ, κτλ). (Συντ.4).

Από τη πλευρά του το ΓΑΔΥ, αναλαμβάνει ως κύριο έργο, την όλη διαδικασία, το αν οι παραδόσεις γίνονται με βάση τις ημερομηνίες που έχουν συμφωνηθεί, αν προχωρά η ανάπτυξη του υλικού τυπικά ορθά, με ξεκάθαρα και διαδοχικά βήματα αποστολής κειμένου και συνοδευτικών εγκριτικών εντύπων.

Ειδικά, δε, για το ρόλο του ΕΕΥΕΜ υπήρξε η περίπτωση ενός συγγραφέα που ΤΟΝ έκρινε ως ασαφή και υπονομευτικό.

- Νομίζω ότι ο ρόλος του ΕΕΥΕΜ ήταν λίγο περίεργος στην όλη διαδικασία. Αν έμενε, δηλαδή, απόλυτα στις απόψεις του, θα είχαμε σοβαρό πρόβλημα. Νομίζω ότι το ΕΕΥΕΜ δεν είχε σαφή ρόλο. Το ΕΕΥΕΜ, αν κατάλαβα καλά, ήταν αυτό που θα έπρεπε να διαφυλάξει τη διαδικασία. Να εξασφαλίσει ότι θα συμβούν τα βήματα. Το ότι θα σχολιάσει το κείμενο ο ΚΑ, έπειτα ο ΜΕΑ κλπ. Δεν ήταν αυτός που θα δώσει την έγκριση του έργου ως ανάγνωσμα από φοιτητή. Δεν είναι ούτε ο φοιτητής. Θα μπορούσε να υπάρχει ένας ρόλος φοιτητή. Αλλά δεν νομίζω ότι είναι ο ρόλος του φοιτητή. Όταν δηλαδή το ΕΕΥΕΜ σου κάνει σχόλιο που έχει να κάνει με τον ΜΕΑ, τότε γιατί να έχεις ένα ΜΕΑ; Δηλαδή, είναι σχεδόν προσβλητικό για τον ΚΑ να μπει το ΕΕΥΕΜ και να κάνει έργο κριτικής ανάγνωσης. Εάν το ΕΕΥΕΜ είναι ΚΑ και Συντονιστής και ΜΕΑ, τότε καλά. Αλλά αυτό να το πει κάποιος στην αρχή. Δηλαδή, αν το ήξερε κανείς από την αρχή, καταλαβαίνετε ότι είναι ένας υπονομευτικός παράγοντας. Ποιος θέλει να κάνει τον ΚΑ όταν ξέρει ότι υπάρχει ένας άλλος ΚΑ επίσης; Ποιος θέλει να κάνει το Συντονιστή όταν ξέρει ότι κάποιος υπονομεύει το ρόλο του και κάνει τον Συντονιστή; (Σ4)

Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι όλοι έπαιζαν το ρόλο του γλωσσικού επιμελητή "επιτυχώς ή ανεπιτυχώς".

Αντίστοιχο, ωστόσο σχόλιο αναφορικά με την εμπλοκή πολλών σε θέματα που δεν άπτονται της ευθύνης τους καταγράφηκαν και κατά τη συνέντευξη με μέλος του ΓΑΔΥ.

Προδιαγραφές εξ αποστάσεως ΕΥ

Οι συγγραφείς δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία σχεδιασμού και ανάπτυξης ΕΥ για εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η ενημέρωσή τους έγινε μέσα από:

- τη ΜΕΑ κατά τις προπαρασκευαστικές συναντήσεις και από το υλικό που τους έστειλε,
- βιβλία σχετικά που άντλησαν από το διαδίκτυο,
- βιβλία του ΕΑΠ.

Η πλειοψηφία των συγγραφέων (έξι από τους επτά) θεώρησαν ουσιαστικές τις προδιαγραφές συγγραφής εξ αποστάσεως ΕΥ, ενώ αναγνώρισαν ότι απαιτείται απλός λόγος, εκλαϊκευση και ένας διαφορετικός τρόπος οργάνωσης της δομής.

- Με ενδιαφέρει αυτή η προσέγγιση και δομή. Το βρήκα χρήσιμο. Τα έχω εφαρμόσει και στο ΤΕΙ που διδάσκω. Ακόμη και στο εργαστηριακό κομμάτι με

κάποιες δραστηριότητες. Διευκολύνει τη δουλειά μας. Θα τα εφαρμόσω και σε ένα συμβατικό βιβλίο που γράφω (Σ3).

Ωστόσο, τρεις από τους επτά συγγραφείς θεώρησαν ότι "τους έτρωγαν σελίδες". Αυτό σημαίνει, σύμφωνα με τις σχετικές αναφορές, ότι:

- Πρέπει να υπάρχουν οδηγίες και κάποιος μπούσουλας, απλά μου έφαγε σελίδες από αυτά που θα έγραφα, λίγο τα παραπάνω. Απλά θέλει λίγο οργάνωση. Αυτά που θέλεις να πεις, να μη τα λες ως πούμε χύμα, κάπως να τα λες με ασκήσεις, με δραστηριότητες, δηλαδή θέλει έναν τρόπο οργάνωσης διαφορετικό της δομής (Σ1).

Ένας μόνο συγγραφέας θεώρησε αυτό το τρόπο συγγραφής άχρηστο:

- Νομίζω ότι ο τρόπος αυτός συγγραφής μάλλον δυσκολεύει τα παιδιά παρά τα διευκολύνει. Όταν, δηλαδή, κάτι μπορείς να το πεις σε 20 σελίδες, το γράφεις σε 50, προσωπική μου άποψη, αυτό είναι μάλλον κουραστικό και μάλλον αποτρεπτικό. Η γενική εικόνα που έχω και από τα βιβλία και από παντού είναι αυτή, να. Ότι υπάρχει πλατασμός, ο οποίος μάλλον κουράζει, παρά βοηθά τον φοιτητή.

Υποστήριξη

Όλοι οι συγγραφείς δήλωσαν ότι δεν ένιωσαν καθόλου τη λεγόμενη "ακαδημαϊκή μοναξιά". Αντιθέτως, δήλωσαν ότι υποστηρίχθηκαν στο συγγραφικό τους έργο κυρίως από τους συναδέλφους συγγραφείς, από τον ΚΑ και από τον ΜΕΑ που ήταν κάτι καινούργιο, και τέλος από το Συντονιστή.

- Οποτε χρειαζόμουν κάτι, σχεδόν άμεσα, χωρίς καθυστερήσεις, λύνονταν τα ζητήματα. Είχα πάντα βοήθεια, το ήξερα αυτό. Και μεταξύ ενοτήτων συνέβαινε αυτό. Η ομάδα δούλεψε πάρα πολύ καλά. Τρένο πηγαίναμε! Προχωρούσαμε όλοι και βοηθούσαμε. Δεν κόλλησε η διαδικασία. (Σ2).

Έχει ενδιαφέρον ότι δεν απευθύνθηκαν καθόλου στο ΕΑΠ.

- Υποστήριξη έλαβα από τους συναδέλφους. Όχι από αλλού, π.χ. τη διοίκηση του ΕΑΠ. Αλλά δεν το επιδίωξα κιόλας. Βέβαια, και εγώ έχω πάρει κάποιο τηλέφωνο για τεχνικά θέματα, αλλά όταν κάποιος έλυνε μία απορία του, συνήθως την κοινοποιούσε και στους υπόλοιπους για να μη γινόμαστε φορτικοί δηλαδή, να μην κάνουμε όλοι το ίδιο πράγμα (Σ1).

Οι περισσότεροι επικοινωνούσαν τουλάχιστον 1 φορά την εβδομάδα, ειδικά στην αρχή και στο τέλος.

- Η επικοινωνία με τους συναδέλφους ήταν αρκετά συχνή, δεδομένου ότι συνήθως η συγγραφή θεωρείται μία μοναχική διαδικασία, ουσιαστικά μιλάγαμε συχνά. Βέβαια, όχι με όλους το ίδιο, αλλά αναλόγως τις ανάγκες, την πορεία συγγραφής, μιλάγαμε για να λυθούν προβλήματα κατά την πορεία εκπόνησης των βιβλίων. Κάποιες φορές δηλαδή, τα προβλήματα ήταν κοινά και κάποιες φορές εκείνοι που συναντούσαν κάποια θέματα πρώτοι, ενημέρωναν τους επόμενους για να μην χάνουν χρόνο και αυτοί (Σ2).

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Σ6:

- Ήταν ιδιαιτερότητα σε αυτή την ομάδα που λειτούργησε πάρα πολύ καλά, καθώς γνωριζόμασταν οι περισσότεροι, γιατί εγώ ταυτόχρονα είμαι και συγγραφέας στο ψηφιακό υλικό, όπου δεν τα πηγαίνουμε καθόλου καλά.

Αντίστοιχα ευεργετικά κρίνουν τα αποτελέσματα της ομάδας τόσο οι ΚΑ, όσο και οι ΜΕΑ, αλλά και οι Συντονιστές που συμμετείχαν στην έρευνα. Μόνο τα μέλη από το ΓΑΔΥ και το ΕΕΥΕΜ ανέφεραν την έλλειψη οποιασδήποτε υποστήριξης στο έργο τους.

Τα τεχνολογικά μέσα που χρησιμοποίησαν περισσότερο στην επικοινωνία τους ήταν κυρίως το email και μετά το τηλέφωνο, το skype και οι διαζώσης συναντήσεις. Ειδικά

για τη σημαντικότητα των διαζώσεων συναντήσεων, χαρακτηριστική η αναφορά του Σ5:

- Ουσιαστικά εγώ τις αποφάσεις τις πήρα στις συναντήσεις που κάναμε που ήταν πολύ βοηθητικές, γιατί μιλήσαμε όλοι μαζί και κάπως καταλάβαινες πού πάει το πράγμα.

Εκείνο που υπογράμμισαν όλοι οι συγγραφείς είναι ότι δεν αξιοποίησαν καθόλου τη Βιβλιοθήκη του ΕΑΠ.

- Κανείς δε μου το έδωσε ως επιλογή. Δεν ξέρω καν αν έχω το δικαίωμα να βλέπω πράγματα εκεί μέσα (Σ4).

Άλλωστε, οι περισσότεροι αξιοποίησαν την προσωπική τους βιβλιοθήκη.

- Είχα τη βιβλιοθήκη του Τμήματος όπου διδάσχω, αλλά έχω και προσωπική βιβλιοθήκη πολύ αναπτυγμένη, έτσι δεν χρειάστηκα τη βιβλιοθήκη του ΕΑΠ (Σ7).

- Το θέμα μου είναι ειδικό και γνώριζα όλη τη βιβλιογραφία (Σ6).

Δυσκολίες κατά τη συγγραφή

Είναι εντυπωσιακό ότι οι περισσότερες δυσκολίες που εντοπίστηκαν, αναγνωρίστηκαν από όλους τους συμμετέχοντες. Η ιεράρχηση ίσως διέφερε, ωστόσο τα προβλήματα ήταν κοινά. Οι ίδιοι οι συγγραφείς αναφέρονται σε αυτά με τον πιο γλαφυρό τρόπο:

*- Προσπαθούσαμε να αποφύγουμε κυρίως τις **αλληλοεπικαλύψεις στην ύλη**, που ήταν το βασικό πρόβλημα από την αρχή μέχρι το τέλος. Και αυτό το πράγμα στη δική μας Ενότητα έγινε αντικειμενικά από τα κάτω, δηλαδή, δεν έγινε από τους Συντονιστές, έγινε από τους συγγραφείς. Γιατί δεν γινόταν. Έπρεπε ή να ήταν πολύ αυστηρό εξ αρχής, γράψτε π.χ. ΑΒΓΔ και κάποιος να το έχει σχεδιάσει μόνος του ή αλλιώς, αφού αφέθηκε κάπως ελεύθερο, έπρεπε να γίνει από τους συγγραφείς. Είχε γίνει κάποιος αρχικός σχεδιασμός από τους Συντονιστές αλλά αυτό το πράγμα είναι εξωφρενικό στην Ελλάδα και έγινε και τώρα. Κανονικά σου λένε όταν φτιάχνεις ένα τέτοιο πράγμα, θα πρέπει να έχει 40% του χρόνου σχεδιασμός, 60% υλοποίηση. Εδώ είχαμε 5% σχεδιασμό, 95% υλοποίηση. Ε, στην υλοποίηση πρέπει να καλύπτουμε ό,τι στραβό έχει γίνει νωρίτερα. Το οποίο είναι λογικό, γιατί αν όλα γίνονταν με τις **προθεσμίες** που είχαμε εμείς, και πολύ καλός σχεδιασμός είχε γίνει κατά τη γνώμη μου (Σ5).*

*- Το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν κάποια **τεχνικά ζητήματα** και τελικά όλα ανάγονταν στις **προδιαγραφές του ΕΥ**. Το ένα πρόβλημα ήταν με την **ύλη**: σε πολλά σημεία ήταν γενική και σε άλλα σημεία υπήρχαν σημαντικές επικαλύψεις. Επίσης, πώς καλυπτόταν η **ύλη σε σχέση με τις σελίδες της προδιαγραφής**. Π.χ. στα κεφάλαια που ανέλαβα το ένα ήταν 75 σελίδες και το άλλο 45. Εγώ αντιλήφθηκα ότι ακόμη και ένα πολύ απλοϊκό ζήτημα δεν μπορείς να το αναπτύξεις σε 45 σελίδες με τις προδιαγραφές που θέτει το ΕΑΠ, γιατί χάνεται πάρα πολύς χώρος και δεν μπορείς να επεκταθείς, με αποτέλεσμα και στα δύο κεφάλαια να υπερβώ τις σελίδες και να έχω ένα μεγάλο άγχος αν θα γίνει δεκτό. Εμένα αυτό ήταν κάποιο πράγμα που σε μία περίοδο μου είχε δημιουργήσει μεγάλο πρόβλημα, εσωτερικό εννοώντας [...] Τελικά το δέχτηκαν το υλικό, με υποστήριξε σε αυτό και ο ΚΑ και από όσο γνωρίζω ήταν κοινός τόπος αυτό το ζήτημα, και έτσι αντιμετωπίστηκε κάπως κοινά, γιατί θα έπρεπε μετά να γίνουν μεγάλες αλλαγές σε όλα τα κεφάλαια (Σ2).*

*- Αυτό που πραγματικά μου φάνηκε απύθμενα δύσκολο είναι ότι κανείς δε μου προσδιόρισε και μάλιστα όταν ζητήθηκε δεν μπορούσε κανείς να μου το κάνει, να μου πει **σε ποιον απευθύνομαι**. Δηλαδή, ουσιαστικά όταν γράφεις ένα ακαδημαϊκό βιβλίο πρέπει κάποια στιγμή να πάρεις μία απόφαση: σε ποιον μιλάς. Μιλάς σε έναν άνθρωπο που έχει τις βασικές γνώσεις ή που δεν τις έχει; Και επειδή είναι και επίπεδο master, προσπαθούσαμε να καταλάβουμε τι*

φοιτητές θα υπάρχουν. Ποιος άνθρωπος θα το διαβάσει. Τι θα έχει τελειώσει αυτός ο άνθρωπος. Εκεί παίρναμε μία απάντηση ότι μπορεί να είναι από θεατρικών σπουδών που μπορεί να μην ξέρει τίποτα από τα βασικά πράγματα, μέχρι μηχανικός. Και εκεί ήταν τρομακτικό το πρόβλημα! Στον έναν θα έπρεπε να είσαι πολύ αναλυτικός, στον άλλον θα τα ήξερε όλα, οπότε θα έπρεπε να γίνεις πολύ ειδικός. Ε, και δεν είχες και τις σελίδες για να πας από το γενικό στο ειδικό, έπρεπε κάπως να ισορροπήσεις. Κι ό,τι πρόβλημα βγει σε αυτά τα βιβλία, από αυτό θα βγει (Σ5).

-Η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετώπισα είναι ότι **οι κανόνες συγγραφής δεν ήταν από την αρχή ξεκάθαροι**. Και έπρεπε να αλλάζω πράγματα κατά τη διάρκεια συγγραφής και αφού είχα ολοκληρώσει μεγάλο μέρος της συγγραφής, λόγω του ότι αλλάζανε οι κανόνες κατά τη διάρκεια. Επίσης, παρόλο που δεν ήταν μεγάλος ο όγκος του έργου που επηρεάστηκε, ήταν κάτι ψυχοφθόρο (Σ4).

Ένας μόνο συγγραφέας εξέφρασε μια δυσκολία που αφορά στη φύση του γνωστικού αντικειμένου:

-Η μεγαλύτερη δυσκολία ήταν η αποτύπωση εννοιών που σχετίζονται με ήχο πάνω σε χαρτί, και αυτό το λόγο επέμενα να είχαν ψηφιακό υλικό. Ήταν η φύση του αντικειμένου τέτοια που χρειαζόταν το υπερμέσο σε κάποιες δραστηριότητες (Σ7).

Από την πλευρά τους οι ΚΑ, οι Συντονιστές και οι ΜΕΑ επισήμαναν τα στενά χρονικά πλαίσια. Επιπρόσθετα όμως όλοι τους επισημαίνουν σφάλματα στα έντυπα ελέγχου. Χαρακτηριστικά, αναφέρει ο ΚΑ3:

-*"Οι φόρμες είναι γραφειοκρατικές και μη ευέλικτες- δεν είναι όλα τα σημεία σημαντικά. Σε πολλά σημεία αλληλοεπικαλύπτονται ενώ η κάθε κατηγορία πλατιάζει και δεν είναι τόσο αποδοτικά."*

Από την πλευρά του τονίζει ο Συντονιστής3:

-*"Δεν θα έπρεπε να μας ζητείται αρχείο word με tracked changes ... ούτε να μας ζητείται να αλλάζουμε το πιστοποιημένο αρχείο για οποιοδήποτε λόγο"*.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα από το ΓΑΔΥ και το ΕΕΥΕΜ αναφέρονται περισσότερο στις γραφειοκρατικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Από το συμμετέχοντα που εργάζεται στο ΓΑΔΥ επισημαίνεται τόσο η δυσκολία τήρησης ημερομηνιών παράδοσης όσο –ή και πρωτίστως- η άγνοια της διαδικασίας από τους συντελεστές. Για παράδειγμα, ζητεί να είναι γνωστό σε όλους ότι δεν μπορεί να αποσταλεί ένα κείμενο με εγκριτικά που έχουν παλαιότερη ημερομηνία από εκείνη της υποβολής του κειμένου.

Σημαντικές πρόσθετες δυσκολίες καταγράφουν και οι ΜΕΑ από την πλευρά τους.

-*"Δεν είναι όλα δουλειά του ΜΕΑ. Το Έντυπο δεν περιλαμβάνει θέματα βιβλιογραφικών αναφορών, όπως είναι το ΑΡΑ. Αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό. Δεν είναι με κανέναν τρόπο δουλειά του ΜΕΑ. Για να κάνουμε εμείς τη δουλειά μας σωστά, σχολιάζουμε το υλικό και μία και δύο και τρεις φορές, όπως σχολιάζουμε και μία και δύο και τρεις φορές αν έχει βάλει κάποιος τη Σύνοψη πριν τη βιβλιογραφία ή μετά. Αυτές οι λεπτομέρειες νομίζω ότι είναι δουλειά ενός τεχνικού επιμελητή"* (ΜΕΑ3).

-*"Μην ξεχνάτε ότι εμείς ως ΜΕΑ έχουμε έναν πολύ μεγάλο όγκο να δούμε και με πολύ μικρή αμοιβή, ενώ ο ΚΑ και ο Συντονιστής έχουν πολύ μεγάλη αμοιβή και πολύ συγκεκριμένο εύρος. Γιατί, αν κοιτάνε εκείνοι μόνο το περιεχόμενο και έχουν απέναντί τους έναν σοβαρό επιστήμονα, είναι ελάχιστες οι διορθώσεις που πρέπει να κάνουν. Αυτό τουλάχιστον είδα εγώ"* (ΜΕΑ2).

-*"Συν την αύξηση των σελίδων, όπου ο ΜΕΑ έχει π.χ. 20 σελίδες παραπάνω για κάθε συγγραφέα"* (ΜΕΑ4).

Τέλος, όλοι οι ΜΕΑ εντόπισαν ένα πρόβλημα στη διαδικασία, το οποίο συνοψίζει ο ΜΕΑ1 ως εξής:

"Οι συγγραφείς –πέρα από το γνωστικό τους αντικείμενο- δεν γνωρίζουν διδακτική μεθοδολογία, παιδαγωγικά, πόσο μάλλον αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων από απόσταση! Αυτό είναι ένα πρόβλημα. Το μεγάλο όμως πρόβλημα το εντοπίζω στη διαδικασία. Γιατί αυτό μας τρώει πάρα πολύ χρόνο και δεν μπορούμε να ανταποκριθούμε στην πιεστική διαδικασία των 7 ημερών."

Συμπεράσματα - προτάσεις βελτίωσης

Τα συμπεράσματα της έρευνας συνιστούν ουσιαστικά προτάσεις συγκεκριμένες από πλευράς των συγγραφέων, των Συντονιστών, των ΚΑ, των ΜΕΑ αναφορικά με τη βελτίωση της διαδικασίας σχεδιασμού και ανάπτυξης εξ αποστάσεως ΕΥ, οι οποίες επικεντρώνονται στα ακόλουθα σημεία:

- ρεαλισμός χρόνων σχεδιασμού, ανάπτυξης και ελέγχου του υλικού από όλους τους εμπλεκόμενους,
- οι παιδαγωγικές προδιαγραφές να είναι περισσότερο ουσιαστικές και λιγότερο φορμαλιστικές,
- σε σχέση με το ΕΕΥΕΜ να είναι σαφές το πλαίσιο εργασίας και να μην αλλάζουν οι προδιαγραφές,
- να είναι ξεκάθαροι οι ρόλοι των συντελεστών,
- να γίνεται διαδοχική αποστολή των σχολίων, δηλαδή, να αποστέλλει τα σχόλιά του πρώτα ο ΚΑ, έπειτα ο ΜΕΑ, τέλος ο Συντονιστής, αρκεί "ο καθένας να κάνει τα σχόλια που του ανήκουν" (Σ4),
- ο συγγραφέας να παραδίδει το κείμενο σε τελείως απλή μορφή, χωρίς καθόλου μορφοποίηση, την οποία να αναλαμβάνει ο επιμελητής του ΕΥ, σημείο που ενδεχομένως προσκρούει στο ζήτημα της καταμέτρησης των σελίδων, αλλά υπάρχουν μέθοδοι για να ξεπεραστεί, προκειμένου να αποδεσμευτούν οι συγγραφείς από χρόνο που τώρα αφιερώνουν στην αυστηρή τήρηση τυπογραφικών θεμάτων,
- να υπάρχει ένα βιβλίο ως υπόδειγμα που να περιγράφει το πώς θα εργαστεί ο συγγραφέας,
- να ενισχυθεί η υποστήριξη από το ΕΑΠ με ψηφιακά μέσα. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Σ1: "κάπως να έχει ο συγγραφέας υπόψη του ότι υπάρχει κάπου ένας server όπου μπορεί να ανεβάσει υλικό", ώστε να ανταλλάσουν τα μέλη της ομάδας δημιουργίας ΕΥ αρχεία,
- να γίνονται περισσότερες ομαδικές συναντήσεις των συντελεστών της ομάδας ανάπτυξης του υλικού,
- να επικαιροποιηθούν τα έντυπα ελέγχου καθώς σε πολλά σημεία πλατιάζουν, είναι γραφειοκρατικά και ανελαστικά με επιμονή σε μη σημαντικά σημεία του υλικού,
- να ενημέρωνει έγκαιρα το ΓΑΔΥ για διαδικαστικά ζητήματα, π.χ. εάν ζητηθεί άδεια από τη βασική απασχόληση του συγγραφέα,
- να ενημερώνονται όλοι εξ αρχής για τη διαδικασία τήρησης του πρωτοκόλλου που απαιτείται από το ΓΑΔΥ,
- να γίνεται προκήρυξη για Ομάδες ανάπτυξης υλικού που να περιλαμβάνουν Συντονιστή, ΚΑ και Συγγραφέα, εφόσον η επιτυχία οφείλεται στην καλή επικοινωνία της ομάδας,
- οι αρχικές συμβάσεις, δεν θα πρέπει να είναι τόσο 'νομικίστικες', όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο ΚΑ1, διότι συνιστούν μία κακή πρώτη επικοινωνία των συντελεστών με το ίδρυμα, που δε βοηθά κανένα,
- να γίνεται προκαταβολή μέρους της αμοιβής των συντελεστών.

Ειδικά η τελευταία αυτή πρόταση, αποσαφηνίζεται μέσα από τα λόγια του Σ2, ο οποίος εκφράζει τη λογική με την οποία εργάστηκε η ομάδα αυτή για την επίτευξη του κοινού τελικού της στόχου:

-Θα μπορούσε να υπάρχει μία προκαταβολή. Οι αποδοχές είναι φυσιολογικές με δεδομένο ότι ήμουν πλήρως απασχολημένος για τουλάχιστον 3 ανθρωπομήνες. Δεν σκέφτηκα: "Δεν πληρώνομαι τις σελίδες, δεν τις κάνω". Προτίμησα να είμαι ακέραιος! Σκέφτηκα τα μάτια που θα πέσουν πάνω του".

Και συνεχίζει με μία ενδιαφέρουσα πρόταση:

- Θα έπρεπε να υπάρχει μία καλύτερη εκτίμηση των σελίδων. Ίσως να υπάρχει και ένα διάστημα. Να μην είναι, δηλαδή, η σύμβαση για 50 σελίδες αλλά να υπάρχει κάποιο πεδίο ελαστικότητας. Π.χ. να λέει από 50 έως 70 σελίδες. Ίσως και να σου έλεγε ότι μετά από τις 60 σελίδες δε θα κάνει τόσο αλλά τόσο.

Εν κατακείδι: Ανάγκη ομαδικής δράσης

Όλοι οι συντελεστές ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού τονίζουν την ανάγκη ομαδικής και συνεργατικής δράσης.

-Αν βαίνουν όλα καλώς, και όλοι κάνουν τη δουλειά τους, και κανένας δε βάζει τρικλοποδιά στον άλλο, τότε αυτή είναι η καλύτερη συμβουλή για ένα μελλοντικό συγγραφέα (Σ4).

Προς αυτή την κατεύθυνση μπορούν να συμβάλλουν οι συχνές συναντήσεις που θα τους βοηθούν να παραμένουν συντονισμένοι, χωρίς αλληλοεπικαλήψεις στην ύλη και σταθεροί στον προσεκτικό αρχικό τους σχεδιασμό, για τον οποίο οι τελικές αποφάσεις θα πρέπει να παρθούν γρήγορα.

Επισημαίνουν, επίσης, ότι ο χρόνος αποτελεί μία σημαντική συνιστώσα που επηρεάζει την ποιότητα του έργου, καθώς:

-Είναι πνευματικό όλο αυτό που γίνεται και θέλει και καθαρό μυαλό. Και θέλει και μια απόσταση, να το σκεφτείς... (Σ3).

Έτσι, καταλήγουμε στην τελική ερώτηση, αν δηλαδή θα το ξανάκαναν, όπου σχεδόν με μία φωνή απαντούν:

"Ναι! Αν είχα μία ξεκάθαρη αρχική τοποθέτηση και αν δεν υπήρχαν αυτά τα deadlines..." (Σ7).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Dolley, J. (1994). *Planning, monitoring and evaluating learning programmes*. Buckingham: Open University Press.
- Fung, Y. (2005). Teachers' views on the use of printed materials in a distance learning teacher education course. *Open Learning*, Vol. 20 (No. 2), 175-183.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση. Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού, στο Λιοναράκης Α. (Επιμ.) *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σσ. 33-52). Αθήνα: Προπομπός.
- Lockwood, F. (1998). *The Design and Production Self-instructional Materials*. London: Taylor & Francis Ltd.
- Nicodemus, R. (1996). *Internal consultancy, team and institutional development (Report No 91)*. Teaching and Consultancy Centre, Institute of Educational Technology. Milton Keynes: The Open University. Ανακτήθηκε 9 Ιουνίου, 2012 από <http://www.eric.ed.gov>
- Peters, O. (2001). *Learning and Teaching in Distance Education. Pedagogical Analyses and Interpretations in an International Perspective*. London: Kogan Page.
- Riley, J. (1984). *The problems of writing correspondence lessons*. Distance Education Research Group. Milton Keynes: The Open University.
- Rowntree, D. (1998). Assessing the quality of materials-based teaching and learning, *Open Learning*, 12-22.
- Wright, C.R. (2007). *Adapting Learning Materials for Distance Learning*. N.P.: Commonwealth of Learning.

Χαρτοφύλακα, Α.Μ. (2011). *Η διασφάλιση ποιότητας στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, διαμόρφωση κριτηρίων ποιότητας περιεχομένου* (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.